

K.Schippers. *Vluchtig eigendom*. Querido

Vluchtig eigendom, de nieuwste roman van K.Schippers, is een boek zonder haast. De schrijver heeft de tijd genomen, het verhaal mag zich ongehinderd uitbreiden met allerlei kleinigheden, zijpaden, details. Het kan om een kat gaan die 's nachts in een kantoorzaal over de bureaus wandelt, om de ongebruikte indruk van het meubilair bij lange afwezigheid van de bewoners of om de parels en luchtballonnen in het aquarium van een Chinees restaurant. Met verwonderde en nieuwsgierige blik kijken Schippers' personages om zich heen en scheppen zo een sfeer van alledaagse onwerkelijkheid, die goed past bij de merkwaardige geschiedenis waarin zij een rol spelen.

Voortgekomen is de roman uit *Eb*, Schippers' meest recente bundel verhalen en beschouwingen. Het eerste hoofdstuk is nagenoeg identiek met het in die bundel opgenomen verhaal 'Sonate', over een beroemd pianiste die in New York optreedt met haar vaste violist en zich een bijzondere geur herinnert, die zij in haar pianospel probeert terug te halen. Het verband met de bundel geeft aan dat Schippers niet een drastisch andere weg is ingeslagen. Maar wat in het verhaal niet meer is dan een inval, een idee, krijgt in de roman dank zij het vervolg een veel principiëler gewicht.

De pianiste (die zowel in het verhaal als in de roman naamloos blijft) is van huis uit een wonderkind; ten tijde van het concert in New York loopt ze tegen de veertig, maar haar spel heeft nog altijd niets van zijn jeugdig elan verloren. Dat laatste heeft alles te maken met een toevallige ontmoeting, vele jaren eerder, in een hotel aan de Engelse zuidkust. Daar kwam zij tijdens een oudejaarsdiner naast een Hongaarse jongen te zitten, wiens geur op haar een geweldige indruk maakte: 'Dit is het eerste, dat wat aan iedere geur voorafgaat. Er is nog geen keuze gemaakt voor de lucht van een roos of een dadel, voor de geur van nieuwe schoenen of verbrand hout, voor banket of peper, lavendel of vulpeninkt, pas gestreken katoen of vuurwerk. Toch komt dat alles hier vandaan, vindt hier zijn oorsprong, zijn begin'.

Vanaf dat moment is deze mysterieuze geur 'haar enige eigenschap' geworden: 'Heel New York klapt voor wat ze in een badplaats heeft ingeademd'. De geur staat voor de bron van haar kunstenaarschap, maar misschien ook nog voor veel meer: de eeuwige jeugd, het gouden tijdperk, het aardse paradijs. In elk geval voor iets dat ongrijpbaar is, iets dat zich niet blijvend laat bezitten, zelfs niet in de kunst: 'Elke vereenzelviging met het eerste is een bekentenis van het verlies. Met ieder concert geeft ze toe dat ze wat in haar muziek is opgegaan nooit echt kan bezitten'. Daarom besluit de pianiste de geur te gaan zoeken.

In de Nederlandse literatuur van het moment wemelt het van de speurtochten en queesten; alom worden hoofdpersonen erop uitgestuurd om hun wortels en hun bronnen terug te vinden. Ook Schippers' roman lijkt zich hierbij aan te sluiten, maar het zoeken neemt bij hem toch wel een eigenaardige vorm aan. Want hoe zou je een ooit geroken geur kunnen terugvinden? Nogwel een geur die hoort bij een jongen, van wie men mag aannemen dat hij inmiddels een volwassen man is geworden. Wat de pianiste zoekt, valt niet te vinden. En toch vindt ze het: bij de zoon van de inderdaad volwassen en zelfs drogist geworden jongen. Met hem (die nu in plaats van zijn vader 'de jongen' is geworden) maakt zij vervolgens een reis van Amsterdam naar

Lugano.

Tegen die tijd heeft de roman echter een wonderlijke wending genomen, die de lezer ver verwijderd van het oorspronkelijke verhaal uit *Eb*. In de tweede helft gaat de aandacht niet meer alleen uit naar de pianiste; ook de kinderwereld van de jongen en zijn neefjes wordt uitvoerig - van binnen uit - beschreven. Zij laten zich inspireren door een stripverhaal, over een ongewone 'familie' die een imaginair 'verzonken land' te hulp komt, waar de 'begrippen die het leven vormen' hoognodig vernieuwd moeten worden. Beide verhalen (dat van de pianiste en dat van de jongen) schuiven als het ware in elkaar, en daardoor krijgen dezelfde feiten en gebeurtenissen telkens twee verschillende betekenissen, die toch op de een of andere manier met elkaar verband houden.

De pianiste zoekt in de geur de tijdloze bron van de jeugd, het virtuele, het nog oningevulde; de jongen ziet haar in het kader van het stripverhaal dat hij en zijn vriendjes naspelen, als de dievegge van het medaillon met daarin de magische munt die de vernieuwing van de 'begrippen' in het 'verzonken land' moet mogelijk maken. Terwijl zij droomt van een ongerept begin, sluit hij haar op in een fantastisch verhaal. Tussen zijn jeugdigheid en haar verlangen zich aan die jeugdigheid te verlustigen (het woord is niet te sterk, gezien de onmiskenbare suggestie van erotiek) heerst een hartgrondig misverstand dat de speurtocht van de pianiste uiteindelijk doet mislukken, ook al meent zij de gezochte geur te hebben teruggevonden.

De violist, met wie de pianiste al twintig jaar samenspeelt, heeft haar die mislukking voorspeld. 'Muziek verwijst niet naar het eerste, maar verbindt dingen die anders naakt en doelloos zouden zijn', zegt hij, en: 'Jij gaat met opzet de andere kant op, wilt het ontleden, afbreken om in het zogenaamde Luilekkerland van het eerste terecht te komen. Dat blijft een utopie. En als het je lukt weet ik niet of het daar wel zo prettig is'.

Het was toen aan dovemansoren gezegd; voor de pianiste was de 'illusie' van klanken en beelden niet genoeg, zij wilde per se terug naar het 'bestaande' dat ze ooit had ervaren. Of ze er achteraf nog zo over denkt, is de vraag: wanneer de violist haar in Menton opzoekt, lepelt ze voor de televisie apathisch blikken appelmoes leeg - een cadeau van een opdringerige bewonderaar, waarin we een verwijzing kunnen zien naar de fatale invloed van de roem op haar intieme en zeer persoonlijke queeste.

De violist reageert eenvoudig: hij opent zijn kist, pakt zijn viool en begint te spelen. Na een visite aan de 'utopie' van het eerste begin, kan alleen de 'illusie' van de kunst de mens weer op de been helpen. Een ontvullende, maar daarom niet minder praktische conclusie, waarvan Schippers de hele roman door laat zien dat zij tot veel moois kan leiden.

Alles is dus niet voor niets geweest. Het verlangen naar het eerste, naar dat wat aan alle vaste vormen voorafgaat, kleurt op een aangename - tot bevreemding en verwondering uitnodigende - manier de waarnemingen, gedachten en beschrijvingen die het verhaal begeleiden en die soms belangrijker lijken dan het verhaal zelf. Zonder ermee samen te vallen, leeft de kunst van haar onuitsprekelijke bron en krijgt daardoor eveneens iets ongrijpbaars, dat boeit en betovert.

Schippers' roman ontleent er zijn vreemde, paradoxale karakter aan. Op

Vluchtig eigendom zijn diverse kwalificaties van toepassing: licht en serieus, breekbaar en traag, bizar en gewoon, abstract en concreet, sprookjesachtig en realistisch. Maar waar het op aankomt is dat al deze op het eerste gezicht nauwelijks met elkaar te verenigen kwalificaties waar zijn. Tegelijkertijd en meer dan driehonderd bladzijden lang.

(*de Volkskrant*, 3-12-1993)